



FAKİR BAYKURT'UN MASALLARINDA DEĞER EĞİTİMİ VE MASALLARIN TÜRKÇE EĞİTİMİNE KATKISI*

Bekir Sittik KILIÇ**

Oğuzhan YILMAZ***

Geliş Tarihi: Ocak, 2018

Kabul Tarihi: Haziran, 2018

Öz

Bu çalışma Fakir Baykurt'un çocuklar için kaleme aldığı masalları değer eğitimi açısından incelemek ve masalların Türkçe eğitimine katkısının olup olmadığını tespit etmek amacıyla yapılmıştır. Çalışmanın örneklemini Fakir Baykurt'un 3 masal kitabında yer alan 27 masal oluşturmaktadır. Nitel araştırma yöntemiyle yapılan çalışmada ele alınan eserler içerik analizi ile çözümlenmiştir. Bu analiz söz konusu eserlerin okunması, fişlenmesi ve tasnif edilmesi şeklinde yapılmıştır. Masalların verdiği iletiler doğrultusunda taşıdığı özellikler değerler eğitimi olarak belirlenmiş, masalların sözcük çeşitliliği açısından Türkçe eğitimine katkısı tespit edilmeye çalışılmıştır. Fakir Baykurt'un incelenen masallarının, değer eğitimi ve Türkçe eğitimi sürecinde faydalanılabileceği sonucuna varılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Masal, değer eğitimi, Türkçe eğitimi, Fakir Baykurt.

VALUE EDUCATION IN FAKIR BAYKURT'S TALES AND CONTRIBUTION OF HIS TALES TO TURKISH EDUCATION

Abstract

This study was conducted to analyse Fakir Baykurt's tales that he wrote for children in terms of value education and to determine whether they contribute to Turkish education. 27 tales included in Fakir Baykurt's three tales book constituted sample of the study. Qualitative research analysis was used in this study and tales were analysed according to content analysis method. This analysis was done in three ways, which were reading, indexing and classifying the mentioned tales. Tales' features were determined as values education in accordance with the messages they gave and the study tried to determine tales' contribution to Turkish education in terms of lexical richness. From the Fakir Baykurt's analysed tales, it was found out that they could be used for value education and in the process of Turkish education.

Keywords: Tale, value education, Turkish education, Fakir Baykurt.

* IV. Uluslararası Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu'nda sunulan bildirinin genişletilmiş hâlidir.

** Arş. Gör.; Kilis 7 Aralık Üniversitesi, Muallim Rıfat Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi ABD, bskilic@kilis.edu.tr.

*** Dr. Öğr. Üyesi; Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi ABD, oguzhan24@hotmail.com.

Giriş

İnsan iç içe geçmiş olan iki varoluş boyutunda birlikte yaşar: Birincisi gerçekler, ikincisi de anlam ve değerler (Hökelekli, 2010). TDK (2009) tarafından “1. Bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık, kıymet; 5. *fel.* Kişinin isteyen, gereksinim duyan bir varlık olarak nesne ile bağlantısında beliren şey; 7. Bir ulusun sahip olduğu sosyal, kültürel, ekonomik ve bilimsel değerlerini kapsayan maddi ve manevi öğelerin bütünü.” şeklinde ifade edilen değerın hem bireyi hem de toplumu kuşatan bir yapısı vardır. Aynı şekilde Aydın da (2010) bir nesneye, varlığa veya faaliyete, bireysel ve toplumsal açıdan tanınan önem ya da üstünlük olarak tanımladığı değer kavramında bireysellik ve toplumsallığa vurgu yapmıştır. Bireyler istemli ya da istemsiz olarak toplumdan etkilenmektedirler. Dolayısıyla tanımlar yapılırken bu iki kavramın etkileşimi üzerinde durulmaktadır. Felsefe, sosyoloji, psikoloji, tarih gibi pek çok alanla da ilgili olan değerın bu sebeple bu alanlara yansımış pek çok tanıma rastlamak mümkündür.

Değer, Kaymakcan ve Meydan (2014) tarafından insanın varlığını anlamlandırma ve değerlendirme çabasının sonucu olarak ortaya çıkıp zamanla topluma mal olan toplumun ortak mirasını oluşturan öğeler olarak tanımlanmaktadır. Ulusoy ve Dilmaç (2014) ise bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık, kıymet, yüksek ve yararlı nitelik olduğunu ifade ederler. Değerın soyut olma durumunun, toplumdan topluma ve bireyden bireye değişiyor olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Başkalarıyla ve çevreyle kurduğumuz ilişkilerde değerleri keşfeder ve değerler vasıtasıyla kendi varlığımızın ve kimliğimizin boyutlarını fark ederiz (Hökelekli, 2010).

Aristoteles’e göre kişilerin “insan işini” yapabilecek duruma gelmelerini sağlamak, insana özgü diğer bütün etkinlikleri amaçlarına uygun gerçekleştirebilecek duruma gelmelerine; başka bir ifadeyle kişilere doğru bilmenin, doğru düşünmenin, doğru değerlendirmenin, doğru eylem içinde olduğunu görebilmesine yardımcı olmaktır (Kuçuradi, 1995; Aktaran: Ulusoy ve Dilmaç 2014: 15). Değerler, insanların varlıklarla kurduğu ilişkiler neticesinde meydana gelir. İnsanın var olanlar hakkında edindiği bilgileri kullanırken elde ettiği sonuçlar, onu değer kazanmaya götürür (Bolay, 2007: 60; Aktaran: Akkuş, Küçük ve Örtten, 2013: 74-93). Her toplum gelişimini sürdürmek, nesiller arasındaki bağı koruyup devamını sağlamak için kendi değerlerini yansıtır. Aile ile başlayan bu süreç öğretim hayatı ile devam eder. Okullarda son yıllarda öne çıkan konulardan biri olan “değerler eğitimi”nin çıkış noktası da çocukların üzerinde uzlaşılan, doğru, temel ve iyi birtakım değerleri kazanmalarındır. “İyi” olma standardı, belli bir dönemde doğru kabul edilen ve benimsenen insan anlayışı ile paralel olarak biçimlenmektedir (Hökelekli, 2010). Dolayısıyla toplumda yaşanacak değişimlerle birlikte

“doğru” ve “iyi” olanın da farklılaşacağını söylemek mümkündür. Okullarda yer alan eğitim programlarının yanı sıra, değerlere yönelik yapılan farklı etkinlikler ve organizasyonlar da bu amaçları gerçekleştirmede kullanılan yöntemlerdendir.

Çocukların değerleri öğrenebilecekleri bir diğer önemli unsur da kitaplardır. Değerlerin içselleştirilebilmesi ise çocuğun kitabın içinde kendini bulmasından ve salt bilgiye dayalı değil edebî değeri olan kitaplarla tanışmasından geçer. Zira gelişim sürecindeki çocuğun anlama ve kavrama düzeyini dikkate alarak duygu ve düşünce dünyasına seslenen edebiyat (Şimşek, Yalçın ve Yakar, 2011) olarak tanımlanan çocuk edebiyatının temel meselesi eğitmek olmasa da verilen eserler eğitime destek olması hususunda önem arz etmektedir. Pek çok yayınevının çıkarmış olduğu yayınların yanında, çocuk edebiyatı yazarlarının eserlerinde de çeşitli değerleri görmek mümkündür. Yazar ister istemez bakış açısını ve içinde bulunduğu çağın değerlerini ve kültürünü eserlerine yansıtacaktır.

Şimşek (2007) çocuk edebiyatı hedefleri başlığı altında “İçinde doğup büyüdüğü toplumun kültür ve bilgi birikiminden haberdar etmenin” varlığından bahseder. Bu durumun hem çocuk edebiyatı hem de değerler eğitiminin amaçlarıyla aynı düzlemde olduğunu söylemek mümkündür. Bu yönüyle de çocuk edebiyatı eserlerinin değerler eğitimi destekleyici ürünler olabilecekleri söylenebilir. Çocuklar çeşitli yazınsal türleri okumaya ve yazınsal bir deneyim kazanmaya açıktırlar (Sever, 2003). Çocuk edebiyatı ürünleri, çocukluk çağında bulunan kimselerin hayal, duygu ve düşüncelerine yönelik sözlü ve yazılı tüm eserleri (masal, öykü, roman, anı, biyografik eser, şiir, fen ve doğa olaylarını anlatan yazılar, gezi yazıları, vb.) kapsamaktadır (Ogur, 2009:1157; Aktaran: Adıgüzel, 2015). Çocuğun karşılaştığı ilk ürünlerden olan masallar bu sebeple önemli görülmektedir. Halkın hayal gücünden ve ortak bilincinden doğmuş, dilden dile aktararak kuşaktan kuşağa geçen, kahramanları dev, peri, cin, ejderha gibi olağanüstü varlıklar olan gerçeküstü hikâyeler (Şimşek, 2007) olarak tanımlanan masallar, ortak bir kültür ürünü olmaları sebebiyle de değerler eğitiminin verilmesinde önemli bir noktada durmaktadır. İnsanlar içinde yaşadıkları toplumların kültürlerine uygun değer yargıları geliştirirler. Bu sebeple de kültür aktarımının, değer aktarımıyla koşut olduğu söylenebilir. Bir manayı anlayabilmenin en güzel yolu onu ziddıyla birlikte görebilmektir. Masallarda iyi-kötü, doğru- yanlış, haklı-haksız, alçakgönüllülük- kibir (Şimşek, 2007) gibi zıtlıkların bulunması, çocuğa değerlendirme yapma ve farklı değerleri görüp mukayese etme imkânı vermektedir. Ayrıca masal kahramanlarının olağanüstü özellikler göstermeleri çocukların ilgilerini çekmeyi sağlar. Masal, çocuk ruhunu besleyip hayal dünyasını zenginleştirirken çocuğu hayata, dolayısıyla geleceğe hazırlar. Masallar taşıdıkları sembolik unsurlardan ayıklandığında ortaya gerçek hayat çıkar. Çocuk hayal ürünü olan masallarda,

kendini geleceğe hazırlayan tecrübelerin bir kısmını kazanır (Karatay, 2007). Bu bağlamda masallar değerlerin anlaşılması, özümsemesi bağlamında faydalı olacaktır.

Farklı işlevlerinden ve çocuk edebiyatının öne çıkan anlatım türlerinden olması sebebiyle değer eğitimi pek çok çalışmaya konu olmuştur. Yapılan tez çalışmaları yazarların şiir, roman ve hikâyeleri ekseninde yoğunlaşmıştır. Üzeyir Gündüz'ün eserlerini değerler eğitimi açısından inceleyen Aktürk (2012), bu eserlerde dinî ve ahlaki değerlerin yoğun olduğunu, bu değerleri kişilik ve sosyal değerlerin izlediğini ve değer eğitimi konusunda destekleyici olarak kullanılabileceğini ifade etmiştir. Demiryürek (2015) 1980'den günümüze çocuk şiirlerinde değerler eğitimi üzerinde durmuştur. Adil olma, aile birliğine önem verme, bağımsızlık, barış, bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, duyarlılık, dürüstlük, estetik, hoşgörü, özgürlük, sağlıklı olmaya önem verme, saygı, sevgi, sorumluluk, misafirperverlik, temizlik ve yardımseverlik değerleri araştırmaya konu edilmiştir. Bireysel değerlerin ön plana çıkarıldığı, grup değerlerinin anlamlı bir değişiklik göstermediği, 1980 yılında yaşanan siyasi gelişmelerin şiirlere yansıdığı, en sık kullanılan değer sevgi, özelde de hayvan ve doğa sevgisi olduğu; millî değerlerin evrensel değerlere oranla daha az olduğu; barış, özgürlük, bağımsızlık gibi bazı değerlerin aktarımında şairlerin değeri değil de zıddını verme yolunu tercih ettiği sonuçlarına ulaşılmıştır. Kuru (2016) ise Ayşe Yamaç'ın yedi çocuk romanında; yardımlaşma, sorumluluk, sevgi, saygı, adil olma, aile birliğine önem verme, dürüstlük, hoşgörü, misafirperverlik, sağlık ve temizlik, arkadaşlık, duyarlılık değerlerine odaklanmıştır. Sonuç olarak en fazla işlenen değer sevgi, en az işlenen değer ise aile birliğine önem verme olduğu tespit edilmiştir. Söz varlığı açısından bakıldığında ise 24 atasözü, 1.220 deyim ve 355 kalıp söz kullanıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Yavuz Bahadıroğlu'nun çocuk romanlarını değerler bağlamında inceleyen Emirhan (2016) yazarın sıklıkla millî değerlere değindiği ve bulgularda 11 dinî, 29 sosyal olmak üzere toplam 40 değere ulaşıldığını belirtmiştir. Türkçe ders kitaplarındaki okuma ve serbest okuma metinlerinin dinî ve ahlaki değerler açısından inceleyen Alan (2012), Türkçe ders kitaplarında, dinî değerlerin yeteri kadar işlenmediğini, metinlerde kullanılan dinî değerlerin bir kısmının da dinî değer öğretimi amacı gütmeyişini tespit etmiştir.

Batur ve Yücel (2012) Ahmet Efe'nin çocuk hikâyelerinde değer eğitimi ve bu hikâyelerin Türkçe öğretimine katkısını inceledikleri çalışmalarında atasözü, deyim, ikileme, kalıp sözler ve yansıma kelimeleri incelemiş, atasözlerinin az; deyim, ikileme, kalıp sözler ve yansıma kelimelerin sıklıkla kullanıldığını tespit etmişlerdir. Üretim ilişkilerinin değişmesiyle, masalların da değişebileceği savı üzerinde duran Özdemir ve Çekici (2013)'ye ait çalışmada, çalışkanlık, yardımlaşma, yetinme, uyanık olma değerleri ele alınmıştır. Yardımlaşma ve uyanık olma değerlerinin günümüz değerleriyle bağdaştığı; çalışkanlık ve yetinme değerlerinin

günümüz koşullarıyla çeliştiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu sebeple de değişen üretim ilişkileri ekseninde ders kitaplarında yer alan masalların yenilenmesi gerektiği sonucunu vurgulamışlardır.

Çocuğun karşılaştığı ilk ürünlerden olması, toplumun ortak düşünce yapısından süzülerek geçmişle bağlantı kurması ve çocuğun hayal evreninde farklı etkileri olması bakımından masallar önemlidir. Bu sebeple de çalışma, masallar üzerinden değerler aktarımının nasıl yapıldığı doğrultusunda geliştirilmiştir. Türk edebiyatının önemli isimlerinden olan Fakir Baykurt'un çocuklara yönelik masalları üzerinde yoğunlaşmıştır. Ayrıca masallarda Türkçenin önemli unsurlarından atasözleri, deyimler, ikilemeler ve kalıp ifadeler incelenmiştir. Dönemin toplumsal hafızasını, kültürel birikimini, değerler ve kültür aktarımını yansıtmaları bakımından önemli olduğu düşünülen çalışmanın literatüre katkı sağlayacağı umulmaktadır.

Çalışmanın amacı Fakir Baykurt'a ait masal kitaplarında yer alan değerlerin ve masalların söz varlıklarının incelenerek Türkçe eğitime katkısının araştırılması ve araştırma sonucunda elde edilen bulguların çocuk edebiyatındaki yerinin belirlenmesidir. Çalışmada aşağıdaki sorulara yanıt aranmaya çalışılacaktır:

1. Değerler eğitiminde Fakir Baykurt'un masallarından faydalanmak mümkün müdür?
2. Türkçe eğitiminde Fakir Baykurt'un masallarından faydalanmak mümkün müdür?

Yöntem

Çalışmanın Modeli

Fakir Baykurt'un masallarında değer eğitimi ve masalların Türkçe eğitime katkısı isimli çalışma nitel araştırma yönteminden faydalanılarak yapılmıştır. Çalışmada doküman analizi deseni kullanılmıştır. Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu ve olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsamaktadır (Yıldırım ve Şimşek 2011: 187). Diğer araştırma desenlerine göre daha az maliyetli olan desen aynı zamanda detaylı incelemelere imkân sağlaması açısından işlevseldir (Bowen, 2009). Temel kaynakların, Fakir Baykurt'a ait çocuk masalları olması sebebiyle veri toplama aracı olarak doküman incelemesi kullanılmıştır.

İncelenen Dokümanlar

Çalışmada incelenen eserlere ilişkin bilgiler şu şekildedir:

Beşinci basımı Literatür Yayınları tarafından 2016'da yapılan Sakarca kitabındaki Sakarca masalı 1,

Aynı yayınevinden 2016'da dördüncü basımı yapılan *Dünya Güzeli* kitabında, Dünya Güzeli, Göz Masalı, Tuz Masalı, Mercan Kız, Bayılan Baba, Akyıldız'ın Anası, Katmerin Ortası, Yeraltı Padişahı, Bin Bir Becerikli Çıkrık, Ardıç Dalı Kız, Avcı Köse, Komşu Nineler, Sihirli Tencere başlıklı toplam 13,

Dördüncü basımı Literatür Yayınları tarafından 2016'da yapılan *Saka Kuşları* kitabında ise Saka Kuşları, Guguk Kuşları, Kutu Masalı, Kurt Masalı, Çalgılı Köy, Serçe Kız Masalı, Denizlerin Tuzu, Arsız Karga, Kambur Felek, Hızır Masalı, Tembellerbaşı, Aşçıbaşı Masalı ve Bülbülün Yurdu başlıklı 13 olmak üzere toplamda 27 masal incelenmiştir.

Verilerin Toplanması

Yazarın kitapları değerlendirmeye alınmadan önce kuramsal çerçeveyi oluşturmak amacıyla değerler eğitimi ve masallarla ilgili tez, makale, kitap ve diğer bilgi kaynakları taranmıştır. Bu aşamadan sonra yazara ait masal kitapları yayınevinden temin edilmiştir.

Verilerin Analizi

Çalışmada, verilerin analizine geçmeden önce temin edilen kitapların ön okumaları yapılmıştır. Elde edilen ilk bulgulardan sonra formlar hazırlanarak bu formlara uygun ikinci bir okuma yapılmıştır. Verilerden elde edilen değerler, hazırlanan tablolar altında kodlanmıştır. Bu süreçte kodlamaların tutarlığına dikkat edilmiş, Miles ve Huberman'ın (1994) formülü kullanılarak araştırmacıların farklı zamanlarda ve aynı anda yaptıkları kodlamaların güvenilir olup olmadığı kontrol edilmiştir. Sınıflandırılan değerler daha sonra birbirleriyle ilişkileri ve baskın değerler göz önünde tutularak yeniden düzenlenmiştir. Başlıkları göz önünde tutularak üçüncü bir okuma yapılmış ve bulgulara son şekli verilmiştir. Ayrıca çalışmada kitap isimleri bulgular kısmında parantez içinde sayfa numaralarıyla birlikte verilmiştir.

Bulgular ve Yorumlar

1. Fakir Baykurt'un Masallarında Değer Eğitime İlişkin Bulgu ve Yorumlar:

Baykurt; masallarında iyilik yapma, yardımlaşma, sevgi, adalet, çalışma vb. gibi değerleri işlemiştir. Yazarın, değerler eğitimi açısından eleştirilen yahut olumsuz görülen durumları da masallarında ele aldığı bu yolla çeşitli iletiler verdiği görülmektedir. Değerler ve değerlerin kullanım sıklığına ait bilgiler Tablo 1'de gösterilmektedir:

Tablo 1. İncelenen eserlerde tespit edilen değerlerin frekans tablosu

Değerler	f
Sevgi	8
Haksızlıkla mücadele	7
Hatalardan ders çıkarma	6
Adalet	5
Yardımlaşma	5

Birlik ve beraberlik	4
İyilik	4
Eğitim	3
Tok gözlü olma	3
Alçakgönüllülük	2
Araştırma/sorgulama	2
Çalışkanlık	2
Güven	2
Güzel sanatlar	2
Komşuluk	2
Misafirperverlik	2
Sabırlı olma	2
Uzlaşma/barış	2
Ümit	2
İdareli olma	1
Sağlık	1
Sözünde durma	1

Tablo 1 incelendiğinde Baykurt'un masallarında en çok sevgi değerinin yer aldığı görülmektedir. Onu haksızlıkla mücadele, hatalardan ders çıkarma, adalet ve yardımlaşma değerleri takip etmektedir. Tabloda gösterilen değerler aşağıda başlıklar hâlinde yorumlanmaktadır.

İyilik

Fakir Baykurt, iyilik yapmanın önemini, yapılan iyiliklerin mutlaka iyilik olarak döneceğini masallarında sık sık ifade etmektedir. Baykurt ayrıca iyilik ile kötülüğün birlikte var olduğunu, iyinin/iyiliğin kıymetini bilmek için kötünün/kötülüğün var olduğunu okura iletir.

“Dünyada iyilikle kötülük birlikte yürür.” (Saka Kuşları, s.5)

“Evvel zamanda iyiler de, kötüler de yaptıklarının karşılığını bulurdu. İyi yapanlar iyi, kötü yapanlar kötü karşılık alırlardı.” (Komşu Nineler, s.92)

“Akılsız padişah acımasız vezirine bağlandı. O ne dediyse yaptı. Delikanlıyı yolundan alıkoydu. Beni yerimden, yurdumdan, bahçemden etti. Ama dediğim gibi sonunda ikisi de cezasını buldu. Delikanlıyla bana da yeni günler, güneşler doğdu.” (Dünya Güzeli, s.17)

“Kırk güne varmadı, padişah oğlu eridi bitti. Düğün sona erdi, gerdek merdek olmadı. Padişah oğlu öldü.” (Göz Masalı, s.24)

Yardımlaşma

Baykurt, masallarında insanların yardımseverliklerinin karşılıklarını er ya da geç alacaklarını, her zaman iyilik göreceklarını belirtmektedir. İyilik yapanlar övülmekte, toplum içerisinde saygınlık kazanmakta, örnek kişiler olarak görülmektedir.

“Öyle de iyi bir kızdı ki... İyilik etmeyi, gönül almayı çok iyi bilirdi. Bir insana bir şey olsa, ne yapar eder, bulurdu onu.” (Serçe Kız Masalı, s.49)

“Ah benim akılsız komşum aah! Madem buydu derdin, söyleseydin! Verirdim sana benimkilerden biraz! Bunlar üstüne oturmak için değil, eşle dostla harcamak içindir. Al harca!” (Komşu Nineler, 95)

“Kendi gibi kimsiz kimsesizleri, eli ayağı tutmayan, sevdiğini özlediğini ayda bir bile görmeyen çaresizleri görürdü. Bütün gördüklerine yetişmek için bin parçaya bölünürdü. Kimsesizlere, çaresizlere yardım ederdi.” (Bin Bir Becerikli Çıkrık, s.70)

Misafirperverlik:

Baykurt, masallarında misafirperverlik değerini toplumsal düzlemde işlemektedir. Misafir için özel yemekler, temiz ve rahat yataklar hazırlanır. Babasının ve annesinin isteklerini yerine getirmek için maceraya atılan kahraman avladığı tavşanı karşılaştığı bir aileye verir. Tavşanı pişirip misafire getirirler misafir siz de buyurun birlikte yiyelim deyince aile bir lokma tavşan sana zor yeter der. Bunu üzerine avcı çocuğun cevabı “Gönül yetti mi, aş da yeter, buyrun!” (Avcı Köse, s.90) şeklindedir. Aynı masalın devamında yatılacak yerleri hazırlayan Kocakarı, baş yatağı misafire ayırmaktadır. Misafiri rahat ettirmek isteyen aile misafirperverliklerini bu şekilde göstermektedir.

Eğitim:

Baykurt, masallarında bu değeri doğrudan işlememekte; eğitimi, eğitimi olmayı daha çok yapılan hatalardan ders alma şeklinde işlemektedir.

“Eğitimsiz savaşırsak yeniliriz ...”(Saka Kuşları, s.6)

Hatalardan Ders Çıkarma:

İnsanoğlu fitratı gereği hata yapmaya meyillidir. İncelenen masalarda, her yaşta kahramanın hatalar yaptığı görülür. Baykurt’a göre önemli olan hataların farkına varıp hatadan dönülmesidir. Bunun ilk aşaması da yapılan hatadan dolayı özür veya af dilemektir.

“Sonra kalktı; elini, eteğini öperek, karısından bağışlanma diledi.” (Çalgılı Köy, s.48)

“Yanıldığımı şimdi anladım! Beni bağışla, güzel yavrum!”

Küçük kız gözlerinden birkaç damla yaş döktü. “Yıllar acıyla, acıdan beter özlemlerle geçip gitti babacığım! Çok acılar, hem de yoksunluklar çektim. Ama sağlık olsun! Sonunda beni anladınız ...”(Göz Masalı, s.33)

“Onlar erdi muradına... Yediler, içtiler, topluca, mutlu yaşadılar. Akli olanlar saka kuşlarının savaşından örnek aldı.” (Saka Kuşları, s.10)

“Yoksul koyun ile kuzuları kurtlara karşı uyanık yaşadılar.” (Kurt Masalı, s.31)

“Kasabın oğluyla, yorgancının oğlunu çıkardı. ‘Sizin gibi kıyımcı adamlar bana yaramaz!’ dedi. Ötekini de kendine başvezir yaptı. Eskiden aklına eseni yapan, halkın başına dert üstüne dert açan bir padişahı. Hızır’ı görünce muma döndü. O günden sonra kötü huylarını bıraktı, halkıyla birlikte adam gibi yaşadı.” (Hızır Masalı, s.81)

Uzlaşma/Barış:

Fakir Baykurt’un masallarında en çok işlenen değer, hakkını arama, haksızlığa karşı koymadır. Hak aramak için birlik olunur, mücadele edilir gerekirse savaşılır. Fakat savaştan önce tarafların konuşması, savaşa gerek kalmadan uzlaşma sağlanması daha önemlidir.

“Önce bir elçi gönderelim. İsteklerimizi kabul ederse boş yere can yakmayalım, kan dökmeyelim!” (Saka Kuşları, s.8)

Sevgi:

Sevgi temi Baykurt’un masallarının çatısını oluşturur. Bu sevgi yeri gelince hayvan, yurt, doğa, yeri gelince aile sevgisi olur. Masallarda kazanan, iyiliğin tarafında olan kahramanların belirgin özellikleri sevmeleri ve sevimeleridir.

“Bilenler bilerek, bilmeyenler bilmeyerek, ama guguk kuşlarını severek dinlediler. Onları dinledikçe, hem birbirlerini, hem de çocuklarını daha çok sevdiler.” (Guguk Kuşları, s.17)

Hayvan Sevgisi:

Dünya, insanların hayvanlarla müşterek yaşadığı yerdir. Bu gerçeğin ve hayvan sevgisinin çocuk okurlara aktarılması önem arz etmektedir. Baykurt da masallarında sevgi teması altında hayvan sevgisine hayvan-insan, hayvan-hayvan dayanışması şeklinde yer vermiştir.

“Bana ne olur mu? Bunca börtü böcek, insan hayvan ezilir! Onun için, ayaklarımla tutup kaldırıyorum; çökerse ezilmesinler!” (Serçe Kız Masalı, s.52)

Evlat Sevgisi:

Sevgi, çocuğun duygusal ve sosyal gelişiminin temelini oluşturmaktadır. Anne, baba sevgisinden yoksun yetişen çocukların ileriki yıllarda bazı problemler yaşaması mümkün olabilmektedir. Baykurt, masallarında evlatlarını sevgiyle yetiştiren ebeveynlerin eninde sonunda sevgiyle mukabele göreceğini ifade etmektedir. Ona göre anne ve babalar çocuklarını karşılıksız, kendi canlarından daha çok sevebilmektedir.

Açlık ve kuraklıktan dolayı annesini öldürmekten başka çaresi kalmayan adam annesini öldürmek için ormana gider. Annesini bir kayanın dibine itiverir, keser. Anasını canı gibi sevdiğini ifade eden adam annesinin yüreğini saklayıp baktıkça özlemini dindirmek ister ve yüreğini kuşağının arasına saklar. Taşlı yollardan telaşlı bir şekilde dönen adam taşta takılır, acı ile yere kapanır. O esnada “Anacığım!” diye bağıırır. Kuşağının arasındaki yürek bu iniltiyi duyar, oğlunun düştüğünü görür, kurtulmak için fırlar. Dile gelen yürek, “*Ah benim Akyıldız’ım! Düştün mü yavrucuğuuuum!*” diye inler. (Akyıldız’ın Anası, s.51)

Anne Sevgisi:

Anne merhametin, sevginin timsali kabul edilmektedir. Baykurt’un incelenen eserlerinde çocuklarına merhametle, sevgiyle muamele eden anneler, çocukları tarafından sevilmede ve hürmet görmektedirler.

“O günden sonra analarının elini sıcak sudan soğuk suya değdirmediler. Üçtür beştir, kendileri kazanıp mutlu, tatlı yaşadılar.” (Tembellerbaşı, s.92)

Vatan Sevgisi:

Vatan, milletin üzerinde yaşadığı, barındığı, uğrunda canını feda edeceği toprak parçasıdır. İnsanların huzur ve güven içerisinde yaşayabilmeleri, inançlarını rahatça yerine getirebilmeleri ve çocuklarını istedikleri şekilde eğitebilmeleri için bir vatana muhtaçtırlar. Baykurt, masallarında vatan mefhumunun önemini hayvan kahramanlar üzerinden çocuk okura sunmuştur.

“Usta, altın tellerden kafesi yapıp getirdi. Toptancı parasını ödedi. Bülbülü içine yerleştirdi... Fakat bülbül ötmüyor. Yediği orman yemişlerinin arasında gözünün görmediği bir iğne mi vardı, yoksa bacalardan zehirli dumanlar çıkmış, onlardan mı yutmuştu? Acıdan kıvranyor, inliyordu.”
(Bülbülün Yurdu, s.102)

“Toptancı, “Deli kuş!” dedi. “Altın kafesi beğenmedin! Gelip bir çalının dibine kondun! Demek herkesin yurdu kendine iyi!” (Bülbülün Yurdu, s.106)

Alçak gönüllülük/Tevazu:

Baykurt’un masallarında devrin yöneticileri, kibirli, diktatör, baskıcı özellikleriyle ön plana çıkmaktadır. Tevazu konusuna dikkat çekmek isteyen Baykurt tevazu değerini, kibirli padişahlar aracılığıyla ele almıştır. Halkından fakir bir vatandaşın padişahı yemeğe davet etmesi üzerine padişahın cevabı şu şekildedir:

“Bir yoksul çocuk gelmiş, beni yemeğe çağırıyor. Her zaman varsılların çağrısına gitmek olmaz. Bir kez de yoksulların gönülünü almakta yarar vardır...” (Kutu Masalı, s.20)

Araştırma/Sorgulama:

Baykurt, masallarında söylenen her şeye araştırmadan, sorgulamadan inanılmaması gerektiğini aksi takdirde telafisi olmayan sonuçların meydana geleceğini ifade etmektedir.

“Dünyada hiçbir kadın enik doğurmaz! Araştırmadın, soruşturmadın, Ebe Hanım’ın söylediklerine kanıverdin! İşte doğru, işte gerçek! Gene birden inanma, kanma. Araştır, soruştur.” (Çalgılı Köy, s.46)

Tokgözlü Olma:

Az ile yetinme, diğer bir ifadeyle tok gözlü olma hem dinî hem de toplumsal bir olgu olarak görülmektedir. Baykurt’un incelenen masallarında tok gözlü olanlar ödüllendirilirken, açgözlü olan ve kendisine ait olmayana tamah edenlerin cezalandırıldığı görülmektedir.

“Haklısın!” dedi Felek. “Kalktın tâ buraya kadar geldin, üşenmedin bir! Karşımda tok gözlü davrandın, iki! Hem de güzel konuştun, üç! Bu yüzden sana biraz su ayıracağım...” (Kambur Felek, s.67)

“O çevrede açgözlü, hileci bir adam vardı. Elini çenesine koydu, düşünmeye başladı. Uzaktan öksüz kızı izleyen adam kız evde yokken pencereden girer çığırığı alıp çıkar. Çıkrık becerisini görmek isteyen adam eve gelir, kapıları pencereleri kapatır. Ne isteyeceğini düşünürken aklına çorba gelir. Kızgın, kaynar çorba oluktan akar gibi akmaya başlar. Adam çığırığı nasıl durduracağını bilmemektedir ve evden sokaklara taşan sıcak çorbanın içinde boğularak ölür.” (Bin Bir Becerikli Çıkrık, s.78)

“Sizden mutlu kimse elbet yoktur padişahım! Ama kanadı bu kadar ışıık veren kuşun kendisi nasıldır, hiç düşündünüz mü? Bulup ona sahip olmalısınız ki, mutluluğunuz tamam olsun.” (Dünya Güzeli, s.10)

Çalışkanlık:

Kurgusal dünyanın seyri içerisinde Baykurt'un masallarında rol alan iyi kahramanlar aynı zamanda çalışkandır. Kahramanlar kendilerine verilen bir işi başlangıçta yapmasalar da çalışkanlıkları ve sürekli çabaları sayesinde işin üstesinden gelirler. Ayrıca masallarda çalışmak, çalışkanlık aile ve toplum içinde takdir görmektedir.

İşte adam dediğın böyle çalışkan, hem de başargan olacak! Neydi o tembellik öyle? Neydi o uyuşukluk?” (Tembellerbaşı, s.91)

İdareli Olma:

El değirmeninden bütün köyü doyuracak çorba yapmayı olanaklı kılan masallar sınırsız hayallere, sınırsız kaynaklara sahiptir. Hâl böyle olmasına rağmen Baykurt okurlarına savurgan olmamaları gerektiğini belirtir.

“Hemen o hafta bir düğün kurdular. Konu komşuyu çağırdılar. Üç günlük şenlik, şamata yaptılar. “Fazlası savurganlık olur gerekli değil!” dediler.” (Tembellerbaşı, s.92)

Güzel Sanatlar:

Baykurt, sanat-zanaat çatışmasını kurguladığı masalında müziğın önemine dikkat çekmektedir. Lokantada yemek yiyen kahraman, ücreti türkü söyleyerek ödemek ister. Teklifi kabul etmeyen aşçı, hakkını aramak için karakola, savcıya gider. Gittiği her yerde,

“Bre oğlum! Dünyada bundan iyisi can sağlığı! Sen, sana sunulan türkülerin değerini bilmiyorsun! Bak ben anlatayım. Güzel sanatlar diye bir olay vardır. Türküler de bu sanatlara girer. Sanat her zaman paradan yücedir.” (Aşçıbaşı Masalı, s.97)

“Müzik bir sanattır. Sanat altından da gümüşten de çok, çok değerlidir.” (Aşçıbaşı Masalı, s.99) cevabını alan kahraman sanatın ve müziğın önemini fark eder.

Ümit:

Baykurt, masallarında hayata olumlu bakmayı, sorunlar karşısında mücadele etmeyi ve mücadele boyunca da ümitli olmayı salık vermektedir. Baykurt'a göre ümit varsa üstesinden gelinemeyecek problem yoktur.

“Dünyanın olanakları sonsuzdur. Umut kesmek olmaz.” (Dünya Güzeli, s.4)

“Dünyada umut gibi, güven gibi var mı?” (Bayılan Baba, s.44)

Sağlık:

Fakir Baykurt masallarında sağlığı, servetten, siyasi otoriteden üstün tutmaktadır. Yazar, Atatürk’ün “Sağlam kafa sağlam vücutta bulunur” sözünü çocuklara masal türünün imkânlarını kullanarak sezinletmektedir.

“Çocuklarım! Dünyada en büyük servet akıl ile sağlıktır. Sizde bunların ikisi de var. Geleceğiniz iyi olacak...” (Tuz Masalı, s.30)

Komşuluk:

Komşuluk Türk toplum yaşantısında önemli yeri olan müessesedir. Ev almayıp komşu alan insanlar, komşusu açken tok yatana da sevmezler. Komşusunda yas olduğu zamanlar televizyonu, radyoyu açmama tutumunun benzerini Baykurt’un masallarında görmek mümkündür.

“Karı koca ikisi de alçakgönüllü insanlar olduğu için, sevinçlerini kendi evlerinden, bağlarından dışa vuramadı. Konu komşu içinde taşkınlık iyi değildi. Ne olsa başka çocuksuzlar vardı, onlar incinirdi.” (Bayılan Baba, s.45)

Baba Duyarlığı

Masallarda aile bireylerinden manevi özellikleriyle, merhameti, sevgisi ve hamilelikten büyütme kadar çektiği sıkıntılarla anne karakterler ön plana çıkmaktadır. Bunu okurlarına aktaran Baykurt, baba karakteriyle baba olmanın kolay olmadığını, onların yeri gelince acı çektiklerini bunun da babalık sevgisinin bir yansıması olduğunu okuyucuya aktarır.

Ananın gebeliği, doğumu, ona koca dağlar kadar ağırlık verir! Bu yüzden ana hakkı büyüktür. Bu yüzden ana sevgisi, baba sevgisinden üstündür. Analar düşünür, analar ağlar. Babalar düşünse, ağlasa da o kadar değildir. Bayılan Baba masalında karısının doğumunu eve yakın bir yerden takip eden *adam* yerleri tutar, toprağı tırnaklar. Yukarıda kadın doğum için son çılığı da atınca adama olanlar olur. Pat diye bayılıp yere yıkılır. O sırada yoldan geçen Hızır adama ilk müdahaleyi yapar, orada bulunanlara şunları söyler:

“İşte gözüünüzle görüyorsunuz! Babalar da acı çekiyor! Doğurmadıkları halde doğurandan acısından düşüp bayılıyor! Onun için analarla babaların acısını, sevgisini ayırmayın!” der. (Bayılan Baba, s.45-46-47)

Sabırlı olma:

Masallarda türlü zorluklarla karşılaşan kahramanlar yeri gelince ümitsizliğe kapılabilmektedirler. Fakir Baykurt, metinlerinde sabırla yola, mücadeleye devam etmenin insanı başarıya ve mutluluğa götüreceğini göstermektedir. Baykurt, sabrı zaman zaman İslam dininin öğretileri düzleminde ele almaktadır. Ona göre sabrın karşılığını Tanrı bahşedecektir.

Kör Emiş ve Memiş'in eli ayağı olan değirmen, Kabza Bey'in zaptiyeleri tarafından alınır. Ne yana gideceklerini bilmeyen karı koca feryat ederek ağlamaktadırlar. O sırada oradan geçmekte olan Aksakal "Ağlamanın, inlemenin yararı yok körcükler! Gelin sizi evinize götürüyüm! Yukarda koskoca Tanrı var. Tüm olanları görüyor. Elbet bunu da görecek! Biraz sabredin bakalım! (Sakarca, s.23)" der.

Ardıç Dalı Kız masalında uzun süre çocukları olmayan karı koca, Tanrı'ya dua ederler. Duaları kabul olan çiftin çocukları ardıç dalı gibidir. Ava çıkan Padişahoğlu gece çadırına gelen kıza âşık olur. Ardıç Dalı Kız ile Padişahoğlu birbirlerine evlenmek için söz verirler. Padişahoğlu'nu kendi kızı ile evlendirmek isteyen Vezir onu kaçıırır, sarayda hemen düğün başlar. Kılık değiştiren kız, sevdiğine yaklaşır:

"Hayırlı uğurlu olsun! Kimin kızını alıyorsun?" diye sorar.

Yüreği sızlayan oğlan *"Biraz sabret ardıç dalı güzelim! Beni benlikten çıkardılar, sersem sepet biri yaptılar. Sen çıkıp gelmesen gene de ayılmazdım! Lütfen biraz sabret! Hem de gerektiğinde bana yardım et!"* (Ardıç Dalı Kız, s.83)

Haksızlıkla mücadele:

Baykurt'un birçok masalında işlediği temaların ve değerlerin başında haksızlıkla mücadele etmek gelir. Masal türünün zengin olanaklarından faydalanan Baykurt, bir hayvan (horoz) karakterle koca beyliği yıkabilmektedir.

Köydeki insanların haksızlık karşısında susmaları üzerine Aksakal'ın horozu Sakarca, bu haksızlığa daha fazla dayanamaz. Sürekli öter ve kendi dilince şunları dile getirir: *"Ucu göründü şafağın, daha fazla susamam! Haksızlık vaar! İşte ötüyorum, kalkın bakalım ey insanlaaaaar!"* (Sakarca, s.31)

Sakarca haksızlıkla mücadele için çıktığı yolda başka hayvanlarla karşılaşır. Karınlarını doyurmak olan hayvanları ikna edebilmek için canı pahasına çaba harcamaktadır. Sakarca, tilkiyi *"Büyür gider küçükken durdurulmayan haksızlıklar. Ufacıkken söndürmeli yangını..."* diyerek uyarır. (Sakarca, s.41)

Birlik ve beraberlik:

Masallarda sihirli güçleri olan periler, dünyayı dize getiren devler, ülkeleri zorbalıkla yöneten zalim krallar bulunmaktadır. Zulüm ile tek başına mücadele etmek imkânsız olabilmektedir. Bu mücadelede birlik olmak, güçlü olmak demektir. Baykurt da bunun önemine binaen masallarında birlik ve beraberlik değerini yüceltmış ve işlemiştir.

Sakarca masalında haksızlıkla mücadeleye girişen horoz köydeki hayvanları mücadeleye davet eder. Bu davet esnasında birlik ve beraberliğin önemini şu şekilde ifade eder: *“Kökü kazınmaz tavuk milletin! Biri ölür, bini gelir! Yeter ki biz birlik olalım.”* (Sakarca, s.35)

Masalın ilerleyen sayfalarında Sakarca *“Kurt olsun, tilki olsun, dünyada amaç sadece karın doyumak değildir. Dayanışma da gereklidir.”* (Sakarca, s.50) diyerek hem destekçilerini artırmakta hem de kendini daha güçlü hissetmektedir.

“Kıyıda köşede ne kadar kaz varsa uyandırıp haber verdiler. Ovaların, derelerin bütün kazları toplanıp bir oldu oldu.” (Saka Kuşları, 6)

“El ele, el ele, el ele!” diyordu Çalgılı Köy.

“Severek, severek, severek!” diyordu Çalgılı Köy.

“Nasıl, nasıl, ama nasıl?”

“Omuz omuza, omuz omuza, omuz omuza!” diyordu Çalgılı Köy.

“Senlik benliği kaldırarak, sevişerek, çalışarak!” diyordu Çalgılı Köy.
(Çalgılı Köy, s.45)

“Evvel zaman içinde binler, onbinler çoktu ama birlik yoktu. Birlik olmayınca dirlik de yoktu.” (Hızır Masalı, s.73)

Güven:

Baykurt, güven değerini özellikle birbiriyle düşman olduğu varsayılan karakterler arasında gelişen olaylarla işlemektedir. Yazar, okurlarına insanların birbirine güven duymaları gerektiğini, güven meselesinin karşılıklı olduğunu ifade etmektedir.

Sakarca masalının kahramanı horoz, haksızlıkla mücadelede tilkiyi yanında olmaya ikna eder. Saraya nasıl gireceklerini düşünürler. Sakarca, *“Karnımı açacağım, gireceksin içime! Birlikte yürüyeceğiz! Böylece sana ne kadar güvendiğimi de anlayacaksın.”* Bunun üzerine tilki *mahcup olduğunu, tilkiye bu kadar güvenebileceğine şaşırıldığını* ifade etmiştir. (Sakarca, s.44)

Sözünde durma:

İnsanların birbirlerine güven duymalarını sağlayan durumlardan biri verilen sözün yerine getirilmesi, sözün eyleme dönüşmesidir. Baykurt'un masallarında geçen bir diğer değer de verilen sözü yerine getirmenin önemli olduğudur.

Sakarca masalının seyri içinde kurt ile Sakarca bir konuda bahse girerler. Sakarca, kurdun, girdikleri bahiste caymasından şüphe etmektedir. Bunun üzerine kurt, *“Bak, ben senin bildiğin kurtlardan değilim. Kurtsoylu insanlara filân da benzemem. Söz verdim mi tutarım. Asla caymam. Cayarsam dünyanın en aşağı kurdu olayım. Herkes yüzüme tükürsün, dünyada benden aşağı kurt olmasın.”* (Sakarca, s.48)

Adalet:

Masallarında padişah-halk, bey-köylü, zengin-fakir çatışmalarına yer veren Baykurt daima adaleti aramakta, adaletin ayırım yapmadan herkese eşit uygulanmasını beklemektedir. Kahramanlar güçsüz, yalnız, çaresiz olmalarına rağmen adalet için mücadele etmektedirler.

Ardıç Dalı Kız masalında vezir padişaha yalan bilgiler vermekte, onu kandırmaktadır. Durumun anlaşılması üzerine padişahın oğlu, veziri kastederek, *“Beni de, seni de kandıran bu alçağı ne yapacaksan yap! Halka gösterdiğin adaleti bize de göster!”* der. (Ardıç Dalı Kız, s.84)

Başvezir gene karşı çıkar. *“Çok iyisin hoşsun ama padişahım, adalet kurallarını çiğniyorsun! Bu sana iyilik getirmez!”* (Mercan Kız, s.42)

“Hayır! Öyle gibilerle olmaz! Padişah oğluna yarayan kız isterse nişanlı olsun! Öncelik onundur! Kuralları bilmez misin?”

“Bilirim, ama daha eski kural, seveni sevene vermektir! Bağlı gönülleri çözmek çok günahdır!”

“Ama o dediğin halk çocukları içindir! Padişah çocukları bu kuralın üstündedir!” (Göz Masalı, s.22)

2. Fakir Baykurt'un Masallarının Türkçe Eğitime Katkısına İlişkin Bulgu ve Yorumlar:

Fakir Baykurt, çocuklar için yazmış olduğu masalarda, Türkçenin anlatım olanaklarından faydalanmış, okurlarına renkli, neşeli bir anlatım çizmiştir. Baykurt'un masalları, atasözü, deyim, ikileme, kalıp ifadeler, yansıma kelimeler ve yöresel ifadeler başlıkları altında incelenmiş ve masallardaki bu kullanımların Türkçe öğrenmeye katkısının

ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Tablo 2’de incelenen masallarda geçen kelime grupları ve bu kelime gruplarının kullanım sıklıklarına ilişkin bilgiler gösterilmiştir:

Tablo 2. İncelenen eserlerde Türkçe öğretimine ilişkin kullanılan kelime grupları frekans tablosu

Kelime Grupları	f
Atasözleri	15
Deyimler	15
Yöresel ifadeler	14
Kalıp sözler	11
İkilemeler	10
Yansıma kelimeler	7

Tablo 2’ye göre masallarda en fazla kullanılan kelime grubunun atasözleri ve deyimler olduğu görülmektedir. İkinci sırada yöresel ifadeler yer alırken kalıp sözler onu izlemektedir. Masallarda o dönemin ve bölgenin Türkçesine ait birçok kalıp ifadeyi görmek mümkündür. Sıklık olarak son sıralarda da ikilemeler ve yansıma kelimeler yer almaktadır. İncelenen masallarda tespit edilen atasözü, deyim, ikileme, yansıma kelime, kalıp söz ve yöresel ifadelerden bazıları şunlardır:

Atasözleri:

“İnsanoğlu çiy süt emmiştir”. (Göz Masalı, s.27)

“Oğlan dayıya, kız halaya çeker.” (Katmerin Ortası, s. 53)

“İnsan yediğiyle değil, sindirdiğiyle yaşar.” (Bin Bir Becerikli Çıkrık, s. 73)

“İniş yokuşun yamacıdır.” (Bin Bir Becerikli Çıkrık, s. 74)

“Yanlış hesap Bağdat’tan döner vezir kızı!” (Ardıç Dalı Kız, s. 84)

“Dünyada iyilikle kötülük birlikte yürür.” (Saka Kuşları, s.5)

“Ama huylu huyundan geçer mi?” (Guguk Kuşları, s.13)

“Sayılı günler tez bitermiş!” (Çalgılı Köy, s. 34)

“Ayart büyüden etkindir” (Çalgılı Köy, s.39)

“Varsılın malı, yoksulun çocuğu bol olur!” (Hızır Masalı, s. 73)

“Biri yer biri bakar, sokaklarında her gün kıyametler kopardı.” (Aşçıbaşı Masalı, s.93)

“Anlayana sivrisinek saz, anlamayana davul zurna aaaz...” (Sakarca, s.23)

“Vururlar erken öten horozun boynunu, biliyorsun değil mi?” (Sakarca, s.30)

“Tek duranın teknesi devrilmez!” (Sakarca, s.35)

“Aç ayı oynamaz.” (Sakarca, s.41)

Deyimler:

- “İsteğin başımız gözümüz üstüne!”* (Dünya Güzeli, s.4)
- “Atı dile geldi.”* (Dünya Güzeli, s.12)
- “Yoksa kılıma dokunamazsın.”* (Dünya Güzeli, s.17)
- “Üstüne ölü toprağı serpilmiş gibi sessizdi.”* (Göz Masalı, s.20)
- “İyi söylüyorsun, güzel söylüyorsun, ama bu kızın gönlü bağlı.”* (Göz Masalı, s.22)
- “O sizin için başını verir.”* (Tuz Masalı, s.26)
- “Sevinçten aklı başından gideyazdı.”* (Tuz Masalı, s.31)
- “Oğlu kadınlarla çene çaldı.”* (Mercan Kız, s.37)
- “Mercan Kız’ın güzelliği de göz alıyordu.”* (Mercan Kız, s.39)
- “İkisinin de ödleri patladığı için, daha o anda öldüler.”* (Mercan Kız, s.43)
- “Ayağına tez bir kızdı.”* (Bin Bir Becerikli Çıkrık, s. 70)
- “Ona hem kızıyor, hem böyle hizmet ediyor, gözüne girmeye çalışıyordu.”* (Ardıç Dalı Kız, s. 79-80)
- “Hapı yuttum, ağabeylerim gibi ben de bittim.”* (Avcı Köse, s. 87)
- “Gözleri kan çanağına döndü ağlamaktan.”* (Kurt Masalı, s.28)
- “Bıyık altından kıs kıs güldüler.”* (Serçe Kız Masalı, s. 52)

İkilemeler:

- “Ben dünyayı köşe köşe, köy köy gezdim; atımın ayağının değmediği yer kalmadı!”*
(Dünya Güzeli, s.4)
- “Gece gece durdu, gündüz gündüz gitti.”* (Dünya Güzeli, s.6)
- “Üfürükle tükürükle, çeşit çeşit afyonlu şekerlerle uyutulmuştu.”* (Göz Masalı, s.20)
- “Mustafa’yı apar topar askere aldılar.”* (Göz Masalı, s.22)
- “Öyle dele dele, kanata kanata bakıyordu.”* (Göz Masalı, s.24)
- “Dağ bayır, çayır çimen.”* (Avcı Köse, s. 87)
- “Saka kuşu davulunu çala çala, kılıcını vura vura yürüdü.”* (Saka Kuşları, s. 7)
- “Eliyle omuzlarına tıp tıp vurdu.”* (Kutu Masalı, s.23)

“Ekin dikin makineleriyle kocaman bir köy gürül gürül yürüyordu.” (Çalgılı Köy, s.45)

“Başpehlivan kemer kuşanır, şişine şişine gezerdi.” (Sakarca, s.8)

Kalıp Sözcükler:

“Buyur yiğit, hoş geldin!” (Dünya Güzeli, s.6)

“Ama sağlık olsun.” (Tuz Masalı, s.33)

“Sabah olsun, hayır olsun!” (Mercan Kız, s.43)

“Gözlerin aydın!” (Mercan Kız, s.44)

“Uğrunuz açık olsun!” (Yeraltı Padişahı, s. 63)

“Haydi güle güle git! Yolun açık olsun!” (Kutu Masalı, s.23)

“Öyle mi? Vah vah! Başın sağ olsun.” (Kurt Masalı, s.28)

“Tanrı kabul ederse bu yıl hacı olacağım.” (Çalgılı Köy, s. 37)

“Haydi yolun açık olsun bakalım!” (Çalgılı Köy, s.43)

“Allah Kabza Bey’den razı olsun.” (Sakarca, s.14)

“Safa gelmişler!” (Sakarca, s.15)

Yansıma Kelimeler:

“Ötüler, vicirdeştiler. Katırın parçalanmış etini paylaşıp yediler.” (Dünya Güzeli, s.11)

“Püfül püfül esen yeller, kıvrım kıvrım giden yollar, pırıl pırıl göller vardı.” (Tuz Masalı, s.34)

“Zar zar anırıyor, bar bar bağılıyor. Baktılar çıvıv çıvıv geziyor.” (Mercan Kız, s.42)

“Yuvada yedi yavru ciyak ciyak ötüyordu.” (Yeraltı Padişahı, s. 63)

“Kömüre benzer kara kara yuvarlacıklar! Çıt çıt çıtlıyor, pat pat patlıyorlar.” (Komşu Nineler, s. 95)

“Tam o sırada tencere şangır şungur etti.” (Sihirli Tencere, s. 99)

“Biri horoz gibi ötüyor, öteki kuzu gibi meliyordu. Biri kedi gibi miyavlıyor, öteki kuş gibi ötüyordu.” (Guguk Kuşları, s. 11)

Yöresel İfadeler:

“Evik çabuk hazırlanmaya başladı.” (Dünya Güzeli, s.6)

- “*Camı cini silindi gitti.*” (Dünya Güzeli, s.16)
- “*Bunun üzerine aş keş hazırladılar.*” (Mercan Kız, s.38)
- “*Kızın adı Fattık, öyle de battık, böyle de battık.*”(Mercan Kız, s.40)
- “*Bire akılsız, acımasız kavatlar!*” (Mercan Kız, s.43)
- “*Yaya yapıldak, gittiler gittiler...*” (Yeraltı Padişahı, s. 58)
- “*Eritir bu kez de gövece basarım!*” (Guguk Kuşları, s. 11)
- “*Sen kimsin, necisin bre oğlum?*” (Kutu Masalı, s. 19)
- “*Yoruldu ırıldı...*” (Kambur Felek, s. 67)
- “*Özellikle ortancaya bir ceza vereyim, gözlerinin çayırı açılsın!*” (Tembellerbaşı, s.83)
- “*Ortanca kızın düğünü tutuldu.*” (Tembellerbaşı, s.83)
- “*Şevket’in anası işçilerin yemeğini yaptı, padişah kızı sularını çesti.*” (Tembellerbaşı, s.91).

Baykurt, masalarında özellikle atasözü ve deyimler kullanmada dikkatli davranmıştır. Çocuk okurlarının soyut düşünme yetilerini ve söz varlığını geliştirmeyi amaçladığından olsa gerek yazar, incelenen eserlerde atasözleri ve deyimleri sık kullanmıştır. Atasözleri ve deyimlerin yanı sıra yansıma ve ikileme gibi kelime gruplarının da sıkça kullanıldığı görülmektedir. Dönemin hafızası, kültürü, söz varlığı hakkında kesitler sunan yöresel ifadeler masallar arasında yer bulmuş, çocuk okurlarla buluşturulmuştur.

Sonuç

Kişiliğin oluştuğu çocukluk döneminde bireyin olumlu tutum ve inançlarının geliştirilmesi önem arz etmektedir. Bu kritik dönemde çocuğun, kendi duyarlılığına seslenen edebiyat ürünleri ile buluşması, buluşturulması gerekmektedir. Çocuğu merkeze alan, çocuklar için kaleme alınan eserler çocuğun edebî zevk almasının yanı sıra içinde bulunduğu toplumun kültürünü, değerlerini, inançlarını tanınmasına olanak sağlamaktadır. Ayrıca bu eserlerde dilin farklı kurallarını, kelime yapılarını, kullanım özelliklerini fark eder. Çocuk edebiyatı ürünlerinden masallar söz konusu işlevleri yerine getirmede önemli bir yere sahiptir. Çocuk okur okuduğu masalarda toplumun değer anlayışını, kültür kodlarını ve dilin kullanım olanaklarını tanıma imkânı bulmaktadır. Fakir Baykurt’un masalarında çeşitli değerlerin işlendiği görülmektedir. Baykurt daha çok haksızlıklara karşı mücadele etmenin gerektiğini, birlik ve beraberliğin önemini dile getirmiştir. Mücadele etmek için fiziksel ve maddi güçten çok manevî güce ve kararlılığa ihtiyaç olduğunu belirten Baykurt bunu değişik masalarda

değişik kurgularla sunmuştur. Ayrıca sevgi (vatan, evlat, anne, baba), iyilik, yardımlaşma, eğitim, güzel sanatlar vb. gibi değerler de masallarda okuyucuya sunulan diğer değerlerdendir.

Türkçe öğretimi bakımından Baykurt masallarında atasözü, deyim, ikileme, kalıp sözler, yansıma kelimeler ve yöresel ifadelerin kullanımına özen göstermiştir. Baykurt'un masallarında dikkat çeken bir husus da yöresel ifadelerin sık sık kullanılmasıdır. Sade bir Türkçe ile beraber yer yer günümüzde çocukların hatta yetişkinlerin anlamakta zorluk çekebileceği kelimelere yer verilmiştir. Masallarda bazı argo kelimelere, küfürlere ve çocuklar için uygun olmayan betimlemelere rastlanmıştır.

Sonuç olarak Fakir Baykurt'un masallarının muhtevasında hem değer eğitimi hem Türkçenin öğretimi açısından uygun örnekler yer almaktadır. Bu açıdan bakıldığında söz konusu eserlerin değer eğitimi ve Türkçe öğretiminde faydalı olacağı düşünülmektedir.

Öneriler

- Baykurt'un masalları ders kitaplarına alınıp okullarda öğretmenler ve öğrenciler tarafından birlikte okunmalıdır.
- Baykurt'un masallarından hareketle çizgi filmler üretilmeli veya bu masallar ekranlarda seslendirilmelidir.

Kaynaklar

- AKKUŞ, Z., KÜÇÜK, B. ve ÖRTEN, H. (2013). Sosyal Bilgiler Dersinde Değer Aktarım Aracı Olarak Atasözleri: Ahlaki İkilem Oluşturma. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15 (2), 74-93.
- AKTÜRK, F. G. (2012). *Çocukta Değerler Eğitimi Açısından Üzeyir Gündüz'ün Eserleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon: Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ALAN, Y. (2012). *Türkçe Ders Kitaplarındaki Okuma ve Serbest Okuma Metinlerinin Dinî ve Ahlâki Değerler Açısından İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bolu: Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- AYDIN, M.Z. (2010). Okulda Değerler Eğitimi. *Eğitime Bakış*, 6 (18), 16-19.
- BATUR, Z. ve YÜCEL, Z. (2012). Ahmet Efe'nin Çocuk Hikâyelerinde Değer Eğitimi ve Hikâyelerin Türkçe Eğitimine Katkısı. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 7(4), 1031-1049.
- BAYKURT, F. (2016). *Dünya Güzeli* (4. Basım). İstanbul: Literatür Yayınları
- BAYKURT, F. (2016). *Saka Kuşları* (4. Basım). İstanbul: Literatür Yayınları
- BAYKURT, F. (2016). *Sakarca* (5. Basım). İstanbul: Literatür Yayınları
- BOWEN, Glenn A. (2009). Document Analysis as a Qualitative Research Method. *Qualitative Research Journal*, 9, 2, 27-40. <http://www.emeraldinsight.com/doi/pdfplus/10.3316/QRJ0902027> Erişim Tarihi: 25.11.2017.

- BURGUL ADIGÜZEL, F. (2015). Emin Özdemir'in Çocuk Kitaplarında Yazınsal Tür Çeşitliliği ve Yazınsal Türlerin Anlatı İçindeki İşlevleri. *Turkish Studies International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 10 (7), 219-242.
- DEMİRYÜREK, G. (2015). *Çağdaş Çocuk Şiirinde Değerler Eğitimi (1980'den Günümüze)*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- EMİRHAN, T. (2016). *Değerler Eğitimi Bağlamında Yavuz Bahadıroğlu'nun Çocuk Romanları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- HÖKELEKLİ, H. (2010). Modern Eğitimde Yeni Bir Paradigma: Değerler Eğitimi, *Eğitime Bakış* 6 (18), 4-10.
- KARATAY, H. (2007). Dil Edinimi ve Değer Öğretimi Sürecinde Masalın Önemi ve İşlevi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5(3), 463-475.
- KAYMAKCAN, R. ve MEYDAN, H. (2014). *Ahlâk ve Değerler Eğitimi*. İstanbul: Dem Yayınları.
- KURU, H. (2016). *Ayşe Yamaç'ın Çocuk Romanlarının Değerler Eğitimi ve Dil Zenginliği Açısından İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Uşak: Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- MİLES, M. B. ve HUBERMAN, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expended sourcebook*. SAGE Publications: California.
- ÖZDEMİR, O. ve ÇEKİCİ, Y. E. (2013). Üretim İlişkileri Bağlamında La Fontaine Masallarında Değer Sorgulaması. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 9(1), 113-119.
- SEVER, S. (2003). *Çocuk ve Edebiyat* (4. Basım). İzmir: Tudem.
- ŞİMŞEK, T. (2007). *Çocuk Edebiyatı* (4. Basım). Gümüşhane: Suna Yayınları.
- ŞİMŞEK, T., YALÇIN, F. ve YAKAR, Y. (2011). *Çocuk ve Edebiyat*. T. ŞİMŞEK, (ed.), *Kuramdan Uygulamaya Çocuk Edebiyatı* (1. Basım) içinde (11-41). Ankara: Grafiker Yayınları.
- TDK (2009). *Türkçe Sözlük* (10. Basım). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- ULUSOY, K ve DİLMAÇ, B. (2014). *Değerler Eğitimi* (2. Basım). Ankara: Pegem Akademi.
- YILDIRIM, A. ve ŞİMŞEK, H. (2011). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. (8. Basım). Ankara: Seçkin Yayınları.